

Japansk klinikk og asiatiske laboratorier

STØDIG FAG Mye har man hørt før på psykologikongressen i Yokohama i sommer. Men dette betyr at kunnskapsgrunnlaget til faget står stødig, og er noe man kan hvile seg på, skriver Bjørnar Olsen. Foto fra Yokohama. Foto Knut Dalen

Å stake ut den videre kursen for psykologien med utgangspunkt i den internasjonale psykologikongressen i Yokohama, er knappest mulig. Men noe kan man skrive hjem om.

TEKST

Bjørnar Olsen

PUBLISERT 2. september 2016

JAPANSKE ROBOTER KRIGER ikke, de danser. Det forteller oss om forskjellen mellom amerikansk og japansk psykologi, skal vi tro tidligere Ig nobelprisvinner, psykologiprofessor Shigeru Watanabe. Anledningen er den 31. internasjonale psykologikongressen, denne gangen i Yokohama i Japan. Her møttes 8000 forskere, psykologer, studenter og representanter fra ulike psykologforeninger. 7000 innlegg og postere var annonsert. Det blir fort noen tusen timer snakk. Men selv om man ikke hørte alt, hva hørte man?

Lisens og lab

55 år etter at forslaget ble fremmet, har japanske myndigheter vedtatt at det fra september neste år skal være lisensierte psykologer også i solens rike. Landets

psykologer spør seg både hvorfor det tok så lang tid, og hvilke rammer og regler som skal gjelde for den nye helseprofesjonen. For i Japan lever konflikten mellom psykodynamiske tilnærminger og kognitive tilnærminger i beste velgående, noe som gjør at standen ikke står samlet om den videre retningen. Det er heller ikke alltid like enkelt å se hvordan en modernistisk, individuell psykologi skal tilpasses en kultur der tradisjon og kollektivismen står sentralt. Men som i så mange land for tiden er det en sterk tillit til at psykologer kan løse en rekke samfunnsoppgaver, ikke minst knyttet til mental helse.

Til tross for en høy selvmordsrate (som for øvrig er på vei ned) har forekomsten av psykiske helseplager i Japan vært omtrent halvparten av den i Vesten. Men forekomsten er kraftig økende i den yngre delen av befolkningen, og det spørres om dette både vil følge kohorten gjennom livsløpet, og også gjelde kommende generasjoner. Når landet i tillegg har få psykologer med varierende kompetanse, er det ikke så merkelig at de skuer til England og deres lavterskeltilbud: Det gir både en inngang til å utdanne flere behandlere og bygge ut et tjenestetilbud til befolkningen – alt mens man legger evidensbaserte tilnærminger til grunn. Og for en profesjon in spe er det sikkert lurt å betone nytten av vitenskapelige tilnærminger når legitimitet skal bygges. Ikke minst i en økonomi preget av flere år med resesjon, noe som har gitt økte politiske krav om at vitenskapen skal være nyttig.

Men der den kliniske psykologien virker å være i startgropen, står den asiatiske laboratedrevne forskningen sterkt. Det var i hvert fall denne som høstet flest priser fra konferansens podier, og denne forskningen er definitivt hard science. Et tips til den som ønsker seg en internasjonal forskningskarriere, er derfor å sørge for en solid dose metodisk skolering. For det begynner å bli komplekst.

Over grensen

Mange av de mest spennende bidragene kom fra psykologiens grenseland, enten det handlet om manga, androider, matematikk – eller skilpadder. For skal vi forstå den menneskelige hjernen, må vi forstå reptilhjernen, fortalte dyreforsker og psykolog Anna Wilkinson i sitt foredrag «Cold blooded cognition». Men reptilhjernen er knapt forsket på, og da får mytene om den leve videre. Hun lar derfor landskilpadder utforske de samme labyrintene hvite mus i årevis har hastet gjennom. Det gir læringspsykologi i slow-motion, og viser hvordan gamle metoder får nytt liv og gir ny innsikt når de anvendes på nye felt. Og denne innsikten om reptilhjernen funksjon er helt nødvendig skal vi forstå tenkningens evolusjon.

Med foredragstittelen «On space geckos and urban apes: Animal thinking outside the box», trakk primatforskeren Josep Call til seg atskillige tilhørere. Som Wilkinson er Call opptatt av å undersøke tenkningens evolusjon: Når oppsto de ulike kognitive evnene? Som en av grunnleggerne av *Wolfgang Köhlers Primate Research Centre* viderefører Call Köhlers klassiske forskning på apers problemløsning. Ikke minst er han opptatt av hvordan aper i kunstige omgivelser fremviser mentale kapasiteter man ikke observerer i deres naturlige miljø. Det gjør at evolusjonshistorien må revideres: Som når aper i

laboratoriet viser at de kan foreta mentale tidsreiser og planlegge for dagen etter. Det forteller at det ikke er symbolsk språk alene som gjorde at vi brøt ut av en «her-og-nå»-eksistens. I en eller annen form må denne evnen ha eksistert flere millioner år tidligere enn man før har antatt.

Men den som tror at det er nye innsikter som preger kongressen, bør ta et skritt tilbake. For mye har man hørt før, og jeg sitter igjen med litt av den samme opplevelsen som etter den europeiske arbeids- og organisasjonspsykologi-kongressen i Oslo i fjor: Psykologien har etter hvert etablert et kunnskapsgrunnlag som står stødig, og som man kan hvile seg på. Hjulene er på plass, og det er en styrke for faget, selv om det kan oppleves som konservativ stillstand. Men nettopp i anvendelsen eller i grenselandet inn til andre fag ligger det nye muligheter. Som når gekkoer sendes ut i verdensrommet av russerne, slik Call forteller oss. Der løsnet halsbåndet til den ene gekkoen, og for første gang så man gekkoer leke med et objekt. Slik gir nye muligheter ny innsikt, og det bør psykologien legge til rette for.

Robotdansen

Shintoismen forklarer hvorfor roboter og manga er så populært i Japan, mente psykolog Genji Sugamura fra Kansai-universitetet i Osaka. For shintoismens åtte millioner guder finner også veien inn i ting. Det igjen gjør det naturlig både å projisere livet ned på papir og tenke på roboter som beåndet. Og japanere, uavhengig av alder, elsker å samhandle med roboter. Det er kanskje grunnen til at kongressens åpningsforedrag om androider var med Hishiro Ishiguro, en av verdens ledende forskere på kunstig intelligens og androider.

Men tilbake til Watanabes dansende roboter. Med et skrått blikk fortalte han om en europeisk psykologi som sprang ut av laboratorier som siktet mot å finne frem til sannheten om persepsjon, før den amerikanske psykologien ble opptatt av at faget skulle være nyttig. Og denne pragmatismen har gitt oss bomber og krigsroboter. I Japan vil man derimot ha det gøy, og det gir fyrverkeri og dansende roboter – inntil i nyere tid, hvor den langvarige japanske resesjonen har gitt økte krav om en nyttig vitenskap. Det gir derfor en viss glede å lese at prisene på ketsjup endelig stiger. Etter 25 år med stillstand signaliserer dette at japanske firmaer omsider tror på økt kjøpekraft. Og en økonomi på vei opp gir håp om en psykologi som overrasker og underholder også i årene som kommer.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 9, 2016, side 708-709

TEKST

Bjørnar Olsen, Sjefredaktør